

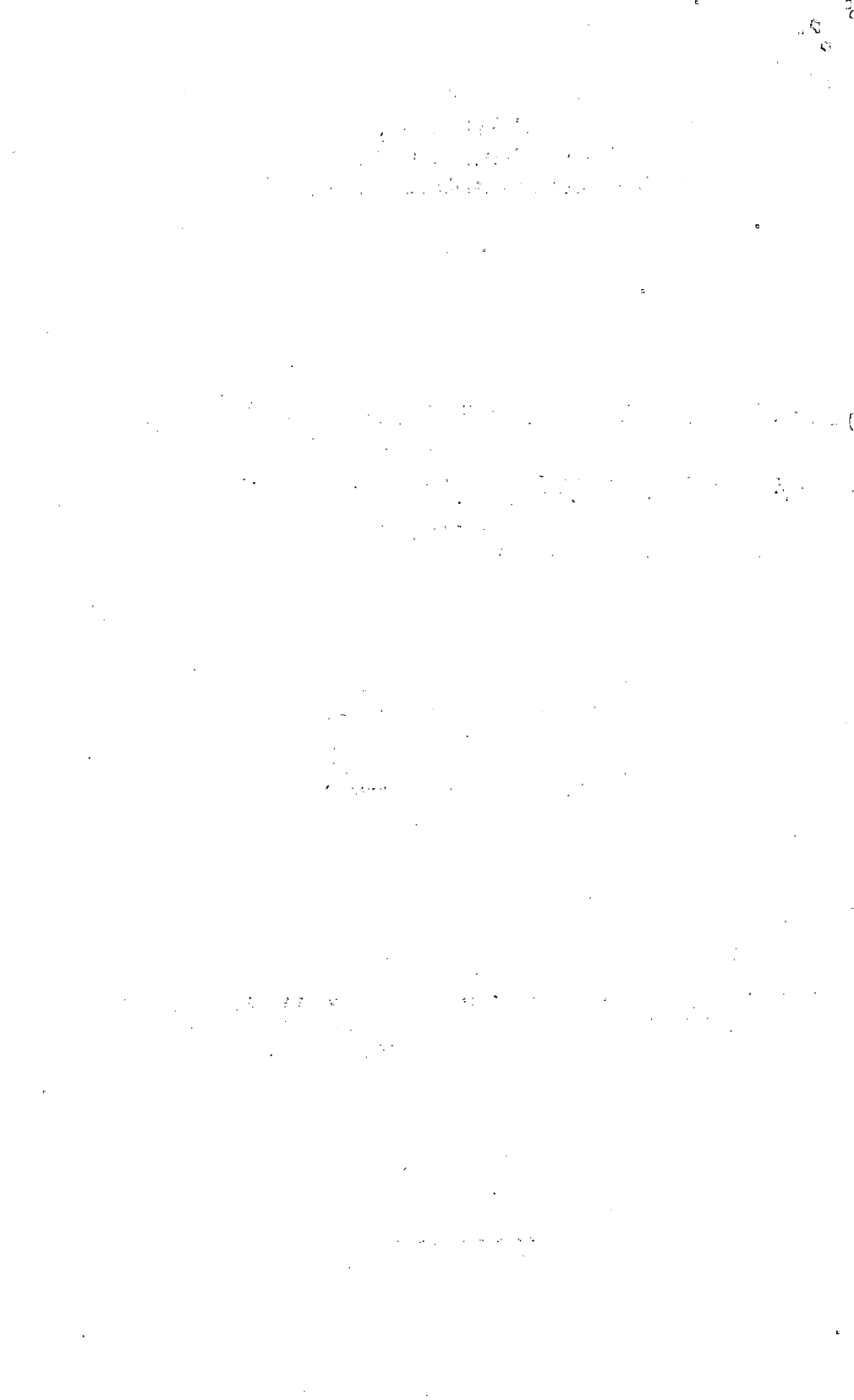
EESTI NSV TEADUSTE AKADEEMIA MAJANDUSE
INSTITUUT
TARTU RIIKLIK ULIKOOL
EESTI PÕLLUMAJANDUSE AKADEEMIA

EESTI NSV KAHEKÜMNENDALE AASTAPÄEVALE
PÜHENDATUD
**MAJANDUSTEADUSLIKU KONVERENTSI
ETTEKANNETE TEESID**

KONVERENTS TOIMUB 22. 23. JA 24. JUUNIL 1960. AASTAL TALLINNAS
SAKALA 35, EESTI NSV TEADUSTE AKADEEMIA SAALIS
ALGUS: 22. JUUNIL KELL 11

TARTU 1960

EESTI NSV TEADUSTE AKADEEMIA MAJANDUSE
INSTITUUT
TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL
EESTI PÕLLUMAJANDUSE AKADEEMIA

EESTI NSV KAHEKÜMNENDALE AASTAPÄEVALE
PÜHENDATUD
**MAJANDUSTEADUSLIKU KONVERENTSI
ETTEKANNETE TEESID**

KONVERENTS TOIMUB 22., 23. JA 24. JUUNIL 1960. AASTAL TALLINNAS
SAKALA 35, EESTI NSV TEADUSTE AKADEEMIA SAALIS
ALGUS: 22. JUUNIL KELL 11

TARTU 1960

1. EESTI NSV SOTSIALISTLIKU INDUSTRIALISEERIMISE KÜSIMUSEST

Majandustead. kand. L. Brutus

Eesti NSV TA Majanduse Instituudi direktori asetäitja

1. Revolutsioonieelse Venemaa kapitalistliku industrialiseerimise üldises protsessis tõusis Eesti territoorium rea soodsate tingimuste kokkulangemise tõttu üheks sellest protsessist kõige intensiivsemalt haaratud Vene impeeriumi osaks. Sajandivahetusest alates hakkas Eesti tööstuse arengus raskuspunkt järk-järgult üha suuremas ulatuses asetuma üle rasketööstusele, eeskätt metallitööstusele.

2. Järgnevalt katkes noorest Nõukogude riigist eraldumise tõttu Eesti industrialiseerimine. Vähe sellest, kodanlik-natsionalistliku diktatuuri perioodil muutus see protsess desindustrialiseerimise protsessiks, millega käis kaasas Eesti agrariseerimine. Maa-ilmaturule pääses kodanlik Eesti ainult põllumajandussaaduste ja toorainete-pooltoodetega.

3. Kapitalismi üldkriisi süvenemise üheks ilmekaks nähtuseks oli Eesti, Läti ja Leedu väljalangemine kapitalistlikust süsteemist 1940. aastal.

4. Maade majandusliku ja poliitilise arenemise ebaühtluse tõttu imperialismi ajastul tekkis kodanlikus Eestis tootlike jõudude arengus mahajäämus. Sellest tulenes sotsialistliku industrialiseerimise objektiivne vajadus Nõukogude Eestis kui sotsialismi ehitamise üks põhisuund ja iseärasus, millel vähem arenenud maa suhtes on seaduspärasuse tähendus.

5. Eesti tööstuslik areng on seega toimunud väga omapäraselt ja vastuoluliselt — kapitalistlikult industrialiseerimiselt (Vene impeeriumi koosseisus) desindustrialiseerimise ja piiratud taas-elavnemise kaudu (kodanlikus Eestis) sotsialistlikule industrialiseerimisele (Nõukogude Eestis).

6. Ka Eestis võis sotsialismi ainsaks materiaalseks aluseks olla mehhaniseeritud suurtööstus. Nõukogude Eesti ühinemine 1940. aastal Nõukogude Liiduga tähendas seda, et varem juba väljaarendatud sotsialismi materiaalne alus — NSV Liidu sotsialistlik suurtööstus — täitis Eesti suhtes koos Eestis endas paikneva ja kiiresti sotsialistliku ümberkujunduse läbiteinud tööstusega

kapitalismilt sotsialismile ülemineku materiaalse aluse osa, tunduvalt kiirendades ja kergendades seda üleminekut.

7. Põllumajanduse kollektiviseerimise tulemusena viidi lõpule sotsialistlik revolutsioon tootmissuhetes kogu rahvamajanduse ulatuses 1950. aastal. Sellesamaga tähistame sotsialismi, s. o. sotsialistliku tootmisviisi võitu Eestis. See eeldab, et 1950. aastaks oli Eestis tootlike jõudude arenemise tulemusena põhijoontes loodud sotsialismi materiaalne tootmisbaas. Kuid, nagu on märgitud NLKP XIX kongressi otsustes, Eesti sotsialistlik industrialiseerimine jätkus ka viiendal viisaastakul. Järelikult jätkus sotsialismi materiaalse tootmisbaasi olemasolu tingimustes Eesti sotsialistlik industrialiseerimine.

8. Selline omapärane olukord sai tekkida Eesti NSV ühinemise tõttu NSV Liiduga, kus sotsialistlikule tootmisviisile vastav tootlike jõudude arengutase oli saavutatud juba enne 1940. aastat. See tõttu ühinemisaegne Eesti tööstuse tagasihoidlik arengutase ei saanud muutuda otseseks takistuseks sotsialistliku tootmisviisi võidule Eestis. Järelikult oli sotsialismi ehitamise põhiküsimuseks, mille lahendamisest sõltus sotsialistliku tootmisviisi võit Eesti NSV-s kui NSV Liidu koostisosas, revolutsioon tootmissuhete alal, tootmissuhete sotsialistlik ümberkujundamine, mis samal ajal tähistas suurtootmise võitu ka põllumajanduses, sellega koos aga üldse kogu rahvamajanduses.

9. Sotsialistliku tootmisviisi võit tõstis Eesti tootmissuhete poolest vanemate vennasvabariikide tasemele. Pärast sotsialismi majandusliku baasi loomist jäi sotsialistliku industrialiseerimise põhiülesandeks Eestis tootlike jõudude edasine arendamine selliselt, et Eesti NSV jõuaks oma tootlike jõudude arengu poolest nii-sugusele tasemele, mis vastaks Nõukogude Eesti objektiivsele kohale NSV Liidu kui terviku rahvamajanduslikus organismis. Sotsialistlik industrialiseerimine jätkus kui revolutsioonilise protsessi tootmis-tehnilise suuna lõpuleviimine. Eesti NSV industrialiseerimise käigus toimunud rahvamajanduse tehniline rekonstrueerimine tugines seejuures vahetult kogu NSV Liidu tööstuslikule võimsusele, teiste vennasvabariikide igakülgselt omakasupüüdmatule abile.

10. Sotsialistlik industrialiseerimine viidi Eestis põhijoontes lõpule viienda viisaastaku jooksul, kusjuures perioodi lõppaastaks võib lugeda 1953. aastat (või ka, kui periodiseerimisel lähtuda viisaastakuist, 1955. aastat). Seega jõudis Eesti NSV viienda viisaastaku vältel täiel rindel vanemate liiduvabariikide tasemele sotsiaal-majandusliku arengu kogu ulatuses.

11. Ühinemine võimsa NSV Liiduga kiirendas ja kergendas sotsialismi ehitamise kogu protsessi Eestis.

2. EESTI NSV MASINAEHITUS JA SELLE ARENGUPERSPEKTIIVID

Majandustead. kand. E. Kull

Eesti NSV TA Majanduse Instituut

1. Masinaehitusel, rasketööstuse südamikul, on meie ühiskonna arengu kaasaegsel etapil, mil on asutud kommunismi materiaal-tehnilise baasi intensiivsele loomisele, täita määratu suured ülesanded. Masinaehitus uue tehnika sepikojana peab tehniliselt ümber varustama kõik rahvamajandusharud tootmise kompleksse mehhaniseerimise ja automatiseerimise kindlustamise eesmärgil.

Ka Eesti NSV masinaehitajad peavad selleks andma oma väärilise panuse.

2. Masinaehituse alged Eesti territooriumil ulatuvad möödunud sajandi kahekümnendatesse aastatesse, mil tekkisid esimesed iseseisvad metallist tootmisriistu (viinavabrikute seadmeid) valmistavad töökojad. Sajandi teisel poolel aga tegutsesid juba mitmed suuremad tööstusettevõtted, tootes peale viinavabrikute seadmete põllutööriistu, aurukatlaid ja aurumasinaid, raudteetranspordivahendeid jne.

Seoses tööstusliku kapitalismi muutumisega monopolistlikuks tungis masinaehitusse aktsiakapital ja Eestis rajati rida uusi masinaehitusettevõtteid (A/s. «Dvigatel» 1897. a.; A/s. «Volta» 1899. a. jt.).

Sajandivahetusel töötas masinaehituses ja metallitöötlemise tööstuses kokku juba üle 7 000 tööliste.

Eriti kiire tõus algas Eesti masinaehituses enne Esimest maailmasõda. Rajati kolm suurt laevatehast. Masinaehitus arenes kiiresti edasi ka sõja ajal ja saavutas oma kõrgseisu 1917. aasta alguses. Masinaehituses ja metallitöötlemise tööstuses töötas ligi 26 000 töölist.

3. Kodanliku diktatuuri perioodil elas masinaehitus üle määratu suure languse. Täielikult hävisid laeva- ja vagunitööstus. Masinaehituse teised harud omandasid suurel määral remonditööstuse iseloomu ja olid nõrgalt koormatud. Kodanliku perioodi jooksul kõikus masinaehituse ja metallitöötlemise suurtööstuse tööliste arv 3 000—6 000 piires.

Eesti suurmasinaehituse laostumine kodanliku diktatuuri tingimustes oli paratamatu nähtus. Eesti kodanlikud ringkonnad keeldusid majanduslikust koostööst Nõukogude Liiduga, ehkki see oli kogu Eesti tööstuse ja sealhulgas eriti masinaehituse loomulik ajalooline tagamaa, väliskapitali rõhumine ning maa majandusliku ja poliitilise sõltuvuse tingimustes oli aga masinaehituse toodangu pääs maailmaturule suletud.

4. Uus ajajärk ja kiire areng vabariigi masinaehituses algas pärast nõukogude korra taaskehtestamist.

1950. aastal andsid vabariigi masinaehitus ja metallitöötlemise tööstus üle 7 korra rohkem toodangut kui 1940. aastal ja ligikaudu 2,7-kordselt rohkem kui 1913. aastal. Seega saavutati 1913. aastal masinaehituse kõrgseis, mis kodanliku aja masinaehitajaile oli kättesaamatu, nõukogude korra tingimustes ühe viisaastakuga, pealegi olukorras, kus vabariigil tuli üheaegselt parandada suuri sõjahaavu.

Viendal viisaastakul suurenes masinaehituse ja metallitöötlemise tööstuse kogutoodang võrreldes 1950. aasta tasemega 2-kordselt, sealhulgas masinaehituses 2,6-kordselt.

Vabariigi masinaehituse kiirele edasisele kasvule, tootmisstruktuuri ratsionaliseerimisele ja spetsialiseerimise süvenemisele aitas suuresti kaasa tööstuse juhtimise ümberkorraldamine. Masinaehituse ja metallitöötlemise tööstuse kogutoodang kasvas aastail 1956—1958 võrreldes 1955. aastaga 53% võrra. 1959. aastal suurenes kogutoodang võrreldes eelmise aastaga veel 17% võrra.

Nagu kogu vabariigi, nii ka masinaehituse ja metallitöötlemise tööstuse kiirele kasvule aitas kaasa teiste vennasvabariikide hindamatu abi.

5. Suured ülesanded on vabariigi masinaehitusel lahendada käesoleval seitsaastakul ja edaspidi. Aastail 1959—1965 peab masinaehituse kogutoodang kasvama 2,3-kordseks.

Meie vabariigi masinaehitus orienteerub mitte-metallimahukate, kuid kvalifitseeritud tööjõudu nõudvate aparaatide, elektri- ja raadiomõõteriistade ning elektrotehniliste toodete ulatuslikule tootmisele. Selline ühiskondlik tööjaotus vastab NSV Liidu kui terviku rahvamajanduse huvidele. Vastavalt sellele on ette nähtud seitsme aasta jooksul suurendada soojusenergeetiliste protsesside kontrollimise ja reguleerimise vahendite tootmist 3,3-kordseks, katla-automaatika vahendite tootmist üle kümne kordseks, suurendada mitmekordseks raadio- ja elektrotehniliste mõõteriistade väljalaset, laialdaselt arendada radioaktiivsete isotoopide kasutamisel baseeruvat kontrollmõõteriistade ja tehnoloogiliste režiimide reguleerimise aparaatide tootmist jne. Selleks on ette nähtud rea uute tehaste ehitamine üle vabariigi ja olemasolevate tunduv täiendamine ning rekonstrueerimine ja juhtivate, mustertehaste (näiteks tehas «Volta») väljakujundamine.

Veelgi kiiremini kui käesoleval seitsaastakul areneb vabariigi masinaehitus aastail 1966—1980. Vabariigi rahvamajanduse arendamise esialgse kavandatava generaalperspektiivi kohaselt suureneb aastail 1959—1980 võrreldes 1958. aastaga masinaehituse ja metallitöötlemise tööstuse toodang 14—15-kordselt, sealhulgas raadiotehniline tööstus ligi 30-kordselt, aparaadiehitus üle 20 korra ja elektrotehniline tööstus üle 15 korra. Aastail 1957—1980 jõuab vabariigi masinaehitus ja metallitöötlemise tööstus kogutoodangu mahult esimesele kohale tööstusharude hulgas.

Masinaehituse selline areng püstitab vabariigi kõrgemate õppe-

asutuste ette väga suure ülesande vastava erialase kaadri ettevalmistamiseks, mille lahendamisele on vaja asuda juba nüüd.

6. Masinaehitajate töö on kaasaegsel etapil üks tähtsamaid. Nad sepištavad tehnikat uue, kommunistliku ühiskonna loojatele rahvamajanduse kõikides harudes. Vabariigi masinaehitajate senised saavutused ja uus loominguiline ind veenab meid, et vabariigi masinaehitajad suudavad edukalt täita nende peale pandud ülesanded kommunismi tehnilise baasi loomisel meie maal.

3. NÕUKOGUDE EESTI PÕLLUMAJANDUS VABARIIGI 20. AASTAPÄEVAL

Agronoomiakand. E. Vint

Eesti NSV TA Majanduse Instituut

1. Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse juhtimisel on Nõukogude Eestis sotsialistliku ülesehituse aastatel välja arendatud organisatsiooniliselt ja majanduslikult tugev sotsialistlike suurmajandite süsteem.

2. Sotsialistlik suurtootmine hakkas Nõukogude Eestis kujunema juba 1940. aastal, mil rajati esimesed sovhoosid ja masinatraktoriijaamad. Põllumajanduse laiaulatuslik kollektiviseerimine toimus 1949. aastal. 1953. aastaks oli kollektiviseeritud 98,7% talumajandeist. Endise 142 000 väiketalumajapidamise asemel oli Nõukogude Eestis 1960. aasta algul 153 sovhoosi, 16 õppe- ja katsemajandit, 28 remondi- ja tehnikajaama, 650 põllumajanduslikku artelli ja 79 kalurikolhoosi. Keskmise suurus on kolhoosidel 2500 hektarit ja sovhoosidel 5500 hektarit. Kolhooside ja sovhooside kasutuses olevast maast kuulub kolhoosidele 65% ja sovhoosidele 35%.

3. Vastavalt looduslikele ja majanduslikele tingimustele on Eesti NSV põllumajandus spetsialiseerunud piimatootmise suunaga tõuveisekasvatusele ja seakasvatusele. Nende põhiliste tootmisharude kõrval arendatakse loomakasvatusharudest linnu-, lamba-, karusloomakasvatust ja mesindust ning kaubalistest taimekasvatusharudest lina-, söögikartuli, köögiviljakasvatust ja puuviljandust. Loomakasvatuse kõrval on 146 majandit spetsialiseerunud seemnekasvatusele. Suuremate linnade ja tööstuskeskuste ümbruses on 13 sovhoosi ja osa kolhoose spetsialiseerunud katmik- ja avamaa köögivilja kasvatamisele. Tehnilistest kultuuridest kasvatatakse lina Lõuna-Eesti kolhoosides.

4. Peamine osa varutavatest põllumajandussaadustest saadakse põllumajanduse sotsialistlikust sektorist. Varutud loomakasvatussaaduste üldkogusest andsid 1959. a. kolhoosid, sovhoosid ja teised riiklikud majandid: piimast 69,7%, lihast 78,1%, munadest 84,4% ja villast 93,3%.

5. Kõigi põhiliste loomakasvatussaaduste toodang Nõukogude Eestis ületas 1959. aastal tunduvalt vastava 1940. aasta toodangu taseme. Iga elaniku kohta toodeti 1959. a. Nõukogude Eestis 680 kg piima, 74,8 kg liha (tapakaalus) ja 171 muna.

6. Nõukogude Eesti loomakasvatust iseloomustab sovhoosides ja kolhoosides kõrgete tõumadustega kari. Kui keskmine piima-toodang lehma kohta oli väiketalumajapidamises 1940. aastal 1976 kg, siis 1959. aastal moodustas see suurtootmises 2752 kg. Kiireid tulemusi loomade tõuliste omaduste parandamiseks on saadud jõudluskontrolli ja kunstliku seemenduse laialdase rakendamisega. Jõudluskontrolli all oli 1940. a. taludes ainult 16,3% lehmadest. 1959. a. oli jõudluskontrolli all kolhoosides ja sovhoosides 81,5% lehmadest. Kõrgeväärtuslike tõuloomade kasvatamine toimub 490 tõufarmis. Kunstlikku seemendust kasutas 1959. aastal 54% majandeist.

7. Loomakasvatusele tugeva söödabaasi loomiseks tuleb teha vabariigis ulatuslikult maaparandustöid. Maaparandustöödeks on rakendatud kõik remondi- ja tehnikajaamad, kus töötavad üle 300 mitmesuguse ekskavaatori ja spetsiaalsed maaparandusmasinad. 1940. a. oli maaparandustöödeks ainult 4 ekskavaatorit. 1959. a. oli kuivendatud kõlvikute pindala 228 000 hektarit, sellest drenaažiga 49 500 hektarit. Läbiviidud maaparandustööde tulemusena oli 1959. aastaks rajatud 63 000 hektarit kultuurheinamaid ja 59 200 hektarit kultuurkarjamaid.

8. Lisaks varematal aastatel kasvatatud söödakultuuridele on nõukogude perioodil laialdaselt tootmisse juurutatud uusi söödakultuure (lutsern, mais, mesikas ja söödakapsas). 1959. a. oli külvipind lutsernil 31 180 ha, maisil haljassöödaks ja siloks 10 390 ha, mesikal 15 200 ha ja söödakapsal 6300 hektarit.

9. Suurtootmisele üleminek põllumajanduses lõi soodsad tingimused põllumajanduslike tootmisprotsesside mehhaniseerimiseks. Energeetiliste võimsuste kogusumma Nõukogude Eesti põllumajanduses oli 1960. aastal ligi 5 korda suurem kui 1940. aastal. Energeetilisest võimsusest moodustasid: traktorid 30%, kombainid 8%, autod 43%, elektriseadmed 12%, teised mehhaanilised jõuallikad 2% ja hobused 5%. Kui 1940. aastal olid põhilised põllutööd mehhaniseeritud ligi 1,5% ulatuses, siis 1960. aastal tehti enamik töid mehhaniseeritult.

10. Sovhooside ja põllumajanduslike artellide rahalised sissetulekud suurenesid 1950. aasta 308,7 milj. rublalt 1959. aastal 1325,3 milj. rublale. Samal ajal kasvasid põhivahendid 566,9 milj. rublalt 2102,8 milj. rublale. Kolhoosnikute töötasu tööpäeva kohta suurenes 1950. aasta 5,77 rublalt 1959. aastal 19,73 rublale. Enamik kolhoose on üle läinud otsesele rahalisele töötasule.

11. Töö organiseerimine vastavalt suurtootmise tingimustele, tööprotsesside mehhaniseerimine ja progressiivsete töömeetodite rakendamine on sovhoosides ja kolhoosides võimaldanud tõsta tootootlikkust ühe põllumajanduses töötaja kohta enam kui kahe-

kordselt. Loomakasvatussaaduste hulk ühe põllumajanduses töötaja kohta oli 1940. aastal 1508 kg piima, 145 kg liha, 270 muna, kuid 1959. aastal 2882 kg piima, 317 kg liha, 723 muna.

12. Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse juhtimisel on sovhoosid ja kolhoosid Nõukogude Eestis muutunud majanduslikult tugevateks suurettevõtteks. Käesoleva seitsme aasta plaanis oli ette nähtud toota vabariigis 1965. a. 1,3 milj. tonni piima, 124 000 t liha (tapakaalus) ja 260 miljonit muna. Põllumajandustöötajad, selgitades välja sisemised reservid ja rakendades vastavat abinõude süsteemi, võtsid endale kohustuse täita seitsme aasta plaan ennetähtaegselt ja nimelt: liha tootmise osas nelja aastaga ja piima tootmise osas 5—6 aastaga.

4. TÖÖSTUSE PAIKNEMISE KÜSIMUSI EESTI NSV RAHVAMAJANDUSE ARENDAMISE GENERAALPERSPEKTIIVI VALGUSES

Geograafiakand. V. Tarmisto

Eesti NSV TA Majanduse Instituut

1. Vastavalt NLKP XXI kongressi otsusele ja NSV Liidu Ülemnõukogu 1957. aasta 6. novembri juubelisessiooni materjalidele on kommunistliku ülesehitustöö, NSV Liidu majanduse ja kultuuri arendamise põhiülesandeks kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi loomine, et kindlustada selle alusel nõukogude rahvale maailma kõrgeim materiaalne ja kultuuriline tase.

2. Vastavalt nendele ülesannetele on ka Eesti NSV rahvamajanduse arendamise generaalspektriivis ette nähtud suur tõus. Tööstuse toodang peab suurenema 1980. aastaks, 1958. aastaga võrreldes, 5,7-kordseks ehk 1965. aastaga võrreldes 2,8-kordseks. Sõjaeelse, 1940. aastaga võrreldes, suureneb vabariigi tööstuse toodang 1980. aastaks 52-kordseks.

3. Tööstuse sellise arengutempoga kaasnevad olulised muutused ka vabariigi tööstuse paiknemises. Nende muutuste põhisuunad kajastuvad ilmekalt vabariigi rasketööstuse arendamiseks ettenähtud kapitaalmahutuste geograafias aastail 1966—1980 (arvesse on võetud Eesti NSV rahvamajanduse arendamise generaalspektriivis ettenähtud kapitaalmahutuste summad rasketööstuse arendamiseks, arvestamata summasid nende objektide rajamiseks, millede orienteeriv asukoht on veel kindlaks määramata, summasid seadmete muretsemiseks, kalalaevastikule, gaasi-juhtmete ja elektriliinide ehitamiseks jms.).

4. Eesti NSV rahvamajanduse arendamise generaalspektriivi kohaselt paigutatakse umbkaudu pool rasketööstuse kapitaalmahutustest põlevkivibasseini ja ligemale 30% Tallinna rajooni (koos Tallinna linnaga). Põhja-Eestisse paigutatakse

seega ligikaudu 80% vabariigi rasketööstuse arendamiseks ettenähtud kapitaalmahutustest. Rasketööstus areneb tunduvalt ka Jõgeva, Tartu, Paide, Viljandi, Valga ja Haapsalu rajoonis.

5. Elektrienergia tootmise suur tõus toimub Eesti NSV kirdeosas (Jõhvi, Rakvere, Väike-Maarja, Jõgeva rajoon ja Kohtla-Järve linna piirkond), kus realiseeritakse kolmveerand generaalperektspektiivis ettenähtud kapitaalmahutuste summast elektrienergia tootmise osas. Vähemal määral laieneb elektrienergia tootmine ka Tallinnas.

6. Masinaehituse arendamiseks ettenähtud kapitaalmahutuste summast realiseeritakse valdav osa (60%) Tallinnas. Põlevkivibasseini paigutatakse 15% generaalperektspektiivi kapitaalmahutuste summast masinaehitustööstuse osas. Masinaehitustööstust arendatakse ka Paide, Viljandi, Valga ning Võru rajoonis.

7. Ehitusmaterjalide tööstuse arendamiseks ettenähtud kapitaalmahutuste summast realiseeritakse põlevkivibasseinis üle 75% ja Tallinnas ligemale 20%.

8. Metsa-, puidu- ja paberitööstust arendatakse eeskätt Tallinnas ja Harju rajoonis. Mainitud tööstusharu tunduv areng on ettenähtud ka Jõgeva, Paide ja Rapla rajoonis.

9. Arvestades seda, et vabariigi põhilised maavarad, suuremad tööstuslinnad ning transpordikeskused paiknevad Eesti NSV põhjaosas, on rasketööstuse arendamine vabariigi põhjaosas üldreeglina õigustatud.

10. Tuleks veelgi piirata tööstuse paigutamist Tallinna, sest selle väljaehitamisel elamufondi normatiivide kohaselt kaugemaks perspektiiviks on ehituseks sobivate maa-alade äärmise vähesuse tõttu suuri raskusi. Samuti ei ole Tallinna ümbruses sobivaid kohti isegi olemasolevate elamurajoonides paiknevate tööstusettevõtete linnast väljaviimiseks.

11. Tööstuse ratsionaalseks paigutamiseks on vaja põhjalikult uurida tööjõuressursse, sealhulgas eraldi nais- ja meestööjõudu, vabariigi linnades ja alevites (tööstustöölise osatähtsus on 1959. aasta andmetel suhteliselt väga väike eeskätt väikelinnades ja osalt ka alevites).

12. Tööstuse paigutamisel tuleks vältida liigset killustatust. On vaja ette näha vabariigis põhiliste tööstuskeskuste väljaarendamine. Vähemates linnades ja alevites arendada eeskätt kohalikku tööstust ja teenustööndust, pidades silmas kohalike toorainete maksimaalse kasutamise võimalusi ja linnade ning alevite funktsioone (tööstus, transport, kuurordimajandus jne.).

5. EESTI KAUBAVAHETUSLIKEST SEOSTEST NÕUKOGUDE LIIDU RAHVAMAJANDUSE SÜSTEEMIS

Majandustead. kand. L. Tulp

Eesti NSV TA Majanduse Instituut

1. Majanduslike seoste probleem maade ja rahvaste vahel on küsimus nendevahelistest suhetest ühiskondlikus taastootmisprotsessis.

Majanduslikud seosed hõlmavad maade ja rahvaste vahelist kaubavahetust, tootmisalast koopereerimist, tootmis-tehnilisi, finantsilisi, krediidi-, kaadri ettevalmistamise alaseid ja teisi sidemeid. Kõige levinumaks ja üldistavamaks majanduslike seoste vormiks on kaubavahetus.

2. Nõukogude Liidu kaubavahetuslikud seosed teostuvad järgmistes vormides: a) nõukogude sotsialistlike liiduvabariikide, administratiivsete majanduspiirkondade ja ettevõtete vahel — tootmisvahendite jaotamine materiaalse tehnilise varustuse süsteemi ja tarbekaupade liikumine kaubandussüsteemi kaudu; b) sotsialismileeri eri maade vahel — väliskaubandus koos koopereerimisalase toodete vahetusega, c) sotsialistlike ja kapitalistlike maade vahel — väliskaubandus.

3. Majanduslikud seosed sotsialistlike rahvaste ja maade vahel arenevad täieliku võrdõiguslikkuse, vastastikuse abistamise ja kasulikkuse põhimõtetel, majanduslikult nõrgemate eesrindlike tasemele tõstmise ja kogu sotsialistliku süsteemi üldise tugevne-mise eesmärgil.

4. Eesti NSV kaubavahetust teiste liiduvabariikidega iseloomustab sõjajärgsel perioodil vanemate vennasvabariikide suur abi meie rahvamajandusele, mis väljendus otseselt sisseveo suures ülekaalus väljaveo üle (nii väärtuselise kui ka koguselise näitaja alusel). Alates 1955. aastast hakkasid vabariigi sisse- ja väljaveo maht omavahel tasakaalustuma.

5. Eesti väliskaubavahetuse struktuuris on toimunud olulised muutused võrreldes kodanliku Eestiga.

a) Väljaveo koguväärtuses on tunduvalt tõusnud tööstuslike valmistoodete erikaal, sealhulgas eriti tootmisvahendite erikaal. Samal ajal on väljaveos tunduvalt langenud pooltoodete, toorainete, materjalide ja samuti toiduainete erikaal.

b) Sisseveo koguväärtuses on tunduvalt suurenenud toiduainete (välja arvatud loomakasvatussaadused ja kala) ja toorainete-materjalide osatähtsus. Paralleelselt on sisseveos vähenenud tööstuslike tarbekaupade ja masinate, seadmete, aparaa-tide ning instrumentide kaubarühma erikaal, kuigi absoluutmahus esineb selle rühma sisseveo tunduv kasv, võrreldes kodanliku Eestiga.

6. Eesti NSV sisse- ja väljaveo praegune

struktuur vastab sotsialistliku rahvamajanduse kõrgele industriaalsele arengutasemele vabariigis, Eesti NSV-l on võrdõiguslik koht teiste liiduvabariikide hulgas Nõukogude Liidu rahvamajanduse süsteemis. Ta on teistele vennasvabariikidele võrdseks partneriks sotsialistliku tööjaotuse süsteemis ja omab nendega tihedaid ja pidevalt arenevaid majanduslikke sidemeid.

7. Eesti sisseveo ja väljaveo geograafilistes suundades on nõukogude perioodil toimunud kardinaalsed muutused, võrreldes kodanliku perioodiga.

Eesti NSV sisse- ja väljaveos omab praegu suurimat osatähtsust Vene NFSV (sisseveos 52,6% ja väljaveos 74%), kus omakorda suurema erikaaluga on tööstuslik keskrajoon (sisseveos 21% ja väljaveos 28,7%) ja looderajoon (sisseveos 21% ja väljaveos 27%). Teisteks tähtsamateks liiduvabariikideks Eesti NSV sisse- ja väljaveos on Ukraina NSV (sisseveos 15,7% ja väljaveos 10,2%), Balti liiduvabariigid, Usbeki NSV ja Valgevene NSV. Teiste liiduvabariikide ja majandusrajoonidega on Eesti NSV kaubavahetuslikud sidemed tunduvalt nõrgemad.

8. Kaubavahetuslikud seosed liiduvabariikide vahel on kujunenud nende rahvamajanduse arendamise suundi mõjutavaks aktiivseks teguriks. Eriti on tõusnud kaubavahetuslike seoste tähtsus liiduvabariikide tootmise ratsionaalsel spetsialiseerimisel ja arendamisel seoses tööstuse ja ehitustegevuse juhtimise reorganiseerimisega tootmis-territoriaalsel printsibil ja administratiivsete majanduspiirkondade loomisega 1957. aastal.

6. 1940. AASTA SOTSIALISTLIKU REVOLUTSIOONI ISELOOMULIKUD JOONED JA ISEÄRASUSED EESTIS

Õigusteaduse kand. V. Rjanžin

Eesti NSV TA Majanduse Instituut

1. 20 aastat tagasi Eestis toimunud sotsialistlik revolutsioon valmistati ette eesti tööliklassi ja kommunistliku partei revolutsioonilise võitlusega kodanliku valitsuse võimutsemise kahe aastakümne jooksul.

2. 1940. aasta sotsialistliku revolutsiooni käigus Eestis leidis uuesti kinnitust ühiskondlikus praktikas marksistlik-leninlik õpetus sotsialistlikust revolutsioonist.

3. Revolutsiooniliste sündmuste areng läbis 1940. aastal Eestis kolm põhetappi:

1) 21. juunist 16. juulini — demokraatliku, antifaašistliku revolutsiooni etapp, mille käigus kehtestati eesti töötava rahva demokraatlik, antifaašistlik diktatuur rahvarinde võimutüübi näol, mis kindlustas demokraatliku revolutsiooni ülesannete lahendamise ja

tingimuste ettevalmistamise sotsialistlikule revolutsioonile lähene-
miseks.

2) 17. — 21. juulini — demokraatliku, antifašistliku revolutsiooni ümberkasvamine sotsialistlikuks revolutsiooniks;

3) 21. juulist 25. augustini — sotsialistliku revolutsiooni etapp, mille käigus lahendati sotsialistliku revolutsiooni poliitilised põhiülesanded ja asuti selle revolutsiooni põhiülesannete lahendamisele rahvamajanduse, ideoloogia ja kultuuri valdkonnas.

4. 1940. aasta sotsialistlikku revolutsiooni Eestis iseloomustab rida iseärasusi, mis ei esinenud revolutsioonide puhul mitmetes teistes riikides.

1) Niihästi sotsialistlik kui ka sellele eelnenud demokraatlik revolutsioon teostati rahulikul viisil, ilma verevalamiseta, relvastatud ülestõusuta ja kodusõjata.

2) Niihästi sotsialistlik kui ka sellele eelnenud demokraatlik revolutsioon toimusid legaalsel alusel, kodanliku konstitutsiooni ja üksikute Eesti kodanlike institutsioonide ärakasutamisel tööraha huvides.

3) 1940. aasta revolutsioonilisi sündmusi iseloomustab tohutu dünaamika, arengu kiirus.

4) Väga tähtsat osa etendasid 1940. aasta revolutsioonilistes sündmustes 14.—15. juuli Riigivolikogu valimised, mis sai oma volitused valijate rõhuvalt enamusest ning osutus võimeliseks täitma töölisklassi kõrgeima riigivõimuorgani funktsioone — proletariaadi diktatuuri funktsioone. 14.—15. juuli demokraatlikud valimised said selleks relvaks, mille abil 1940. aasta sotsialistlik revolutsioon toimus rahulikul viisil ja legaalsel alusel. Tänu neile valimistele toimus 1940. aasta revolutsiooni käigus seniolematu sündmus: kodanliku riigi ümberkujundamise tulemusel sündis rahvahulkade tahtel oma koosseisult ja eesmärkidelt sotsialistlik parlament, mida kasutati peahoovana Eesti kodanliku riigi asendamisel nõukogude sotsialistliku riigiga.

5. Peamisteks põhjusteks, mis tingisid siintoodud 1940. aasta sotsialistliku revolutsiooni iseärasusi Eestis ja mis löid võimaluse revolutsiooniliste ümberkorralduste kõige valutumate vormide ärakasutamiseks, olid erakordselt soodsad sise- ja välispoliitilised tingimused revolutsiooni teostamiseks. Eesti kodanlus, olles kompromiteerinud ennast oma reaktsioonilise sise- ja avantüristliku välispoliitikaga, kaotas lõplikult rahva usalduse ja jäi poliitiliselt isoleerituks niihästi siseriigis kui ka rahvusvahelisel areenil. Välismaa imperialistid ei olnud võimelised teostama aktiivset vahelesegamist Eesti rahva asjadesse ning toetama eesti natsionalistlikku kodanlust. Samal ajal Eesti töötav rahvas sai moraalsest ja poliitilisest toetusest Nõukogude Liidu poolt, kes paljastas kogu maailma rahvaste ees kodanliku Eesti välispoliitika avantüristliku suuna, tema valitsusjuhtide sidemed hitlerliku Saksamaa fašistliku režiimiga ning löi tingimused, mis võtsid välisimperialistidelt võimaluse vahele segada eesti rahva siseasjadesse.

7. RENDISUHETE EDASISEST TÄIUSTAMISEST

Majandustead. kand., dots. M. Bronšteín

Tartu Riikliku Ülikooli poliitilise ökonoomia kateeder

1. Kolhoosides toodetud diferentsiaalrent tuleb anda kogu ühiskonna käsutusse. See nõue tuleneb vahetult töö järgi jaotamise majandusseaduse toimest maa natsionaliseerimise tingimustes.

2. Teatud ajalooliste (mis olid kujunenud enne kollektiviseerimist talupoegade elutasemes maa mitmesugustes pinnase ja kliimaatilistes tsoonides) ja tehniliste (andmete puudumine võrreldava viljakuse kohta) põhjuste tõttu läks kuni viimase ajani diferentsiaalrent I-st oluline osa kolhooside käsutusse.

3. Kuid väljakujunenud rendisuhted muutuvad praegustes tingimustes tõsiseks takistuseks kolhoositootmise täiustamise ja kõigi maa materiaalsete ning inimressursside kasutamise teel põllumajandusliku toodangu edasiseks suurendamiseks.

4. Diferentsiaalrent II täielikum äravõtmine kogu ühiskonna kasuks võimaldab likvideerida põhjendamatud erinevused kolhooside tulukuses ja töötasus ning osutada olulist abi kolhoosidele, mis asuvad objektiivselt halvemates pinnase ja kliimaatilistes tingimustes. Sellele on suunatud ka NLKP Keskkomitee 1958. a. juuni- ja 1959. a. detsembripleenumi otsused.

5. Käesoleval ajal tunnustab üha suurem arv majandusteadlasi vajadust diferentsiaalrent I riigi käsutusse anda. Vastuväiteid kutsuvad esile mõne majandusteadlase poolt soovitatavad diferentsiaalrendi mobiliseerimise meetodid ja vormid.

6. Seda ülesannet ei tohi lahendada põllumajandusliku toodangu kokkuostuhindade veel suurema diferentseerimise teel. Hindade liigne diferentseerimine tsoonide vahel (näiteks suuruses, mis ületab põllumajandusliku toodangu veokulud), veel enam hindade diferentseerimine tsooni raames võib viia soovimatutele majanduslikele tagajärgedele (põllumajandusliku toodangu edasimüük ja spekulatsioon).

7. Ei saa pidada majanduslikult otstarbekohaseks ka ettepanekuid, mis faktiliselt viivad objektiivselt halvemates pinnase tingimustes asuvad kolhoosid kahjumile.

Kahjumi järgnev katmine riiklike dotatsioonide arvel ei ole kooskõlas isemajandamise järjekindla organiseerimisega kolhoosides.

8. Põllumajandusliku toodangu kokkuostuhinnad peavad korvama objektiivselt halvemates tingimustes asuvate kolhooside ühiskondlikult vajalikud tootmiskulud ja kindlustama normaalsed isemajandamisalased stiimulid tootmise laiendamiseks. Seda enam on vajalik diferentsiaalrendi täielikum mobiliseerimine riigi käsutusse, kuid selle teostamise vana mehhanism (hindade

diferentseerimine) üksinda ei kindlusta selle ülesande lahendamist.

9. Vastavalt objektiivsete andmete kogumisele pinnase viljakuse võrdleva hindamise kohta on tarvis üle minna diferentsiaalrendi mobiliseerimise paindlikumale ja täielikumale vormile diferentseeritud rendimaksete näol.

10. Kommunistliku ühiskonna hoogsa ülesehitamise perioodil on rendisuhete dialektika selline, et diferentsiaalrent I täielikum mobiliseerimine kogu ühiskonna käsutusse soodustab kahe omandivormi edasist lähenemist ja tingimuste järkjärgulist likvideerimist, mis ise sünnitavad rendisuhteid kahe tootmissektori vahel.

8. ISEMAJANDAMINE JA VAHENDITE ORGANISEERIMINE KOLHOOSIDES

Majandustead. kand. N. Erman

Tartu Riikliku Ülikooli poliitilise ökonomia kateeder

1. Isemajandamise põhimõtete laialdane juurutamine kolhoositootmisse võimaldab tagada kõikide kolhooside rentaabli töö. Tunduva arvu kolhooside üleminek otsesele rahalisele töötasule avab avarad perspektiivid isemajandamise juurutamiseks ja kindlustamiseks kolhoosides.

2. Isemajandamise põhimõtete tegelikku laialdast rakendamist kolhoosides takistab rida objektiivseid ja subjektiivseid tingimusi, millel kolhoositootmine areneb.

3. Kolhooside vahendite praegu kehtiv organiseerimine ja nende kasutamise iseloom rikub isemajandamise mõningaid põhimõtteid ning raskendab isemajandamise rakendamist kolhoosides.

4. Käesoleval ajal esinev segadus kolhooside vahendite organiseerimises on nendes uutes tingimustes, millel kolhoosid praegu arenevad, ebasobiv. On tekkinud tungiv majanduslik vajadus kujundada ümber kolhooside vahendite organiseerimine ja kasutamine vastavalt nende organiseerimise ja kasutamise põhimõtetele riiklikes tööstusettevõtetes.

5. Kolhooside omaenese vahendid jagunevad jagamatuteks fondideks ja ühiskondliku tarbimise fondideks (kolhooside avanseerimisfond, toitlusfond, kindlustusfond, kultuuriliste vajaduste fond). Kolhooside omaenese vahendite põhilise osa moodustavad jagamatud fondid, mis moodustasid keskmiselt kolhooside omaenese vahenditest NSV Liidus 1959. a. 96,3%.

6. «Jagamatu fondi» mõiste määrangus puudub selgus, sest selles esineb tootmisfondide ja mittetootmisfondide ebakohane ärasegamine. Mõiste «jagamatu fond» on muutunud sisult puhtnominiaalseks mõisteks, mille ülesandeks on eristada kolhooslikkooperatiivse omandivormi erilist iseloomu.

7. Osamaksude osatähtsus on kolhooside jagamatutes fondides väga väike (1959. a. Eesti NSV kolhoosides 7%, Gorki oblasti kolhoosides 1,94%, Kalinini oblasti kolhoosides 2,04% jne.). Jagamatute fondide kasvu allikaks on eraldamised kolhooside ühiskondlikest fondidest. Kiiresti kasvab mittetootmisfondide osa jagamatutes fondides.

8. Segadus kolhooside vahendite organiseerimises raskendab nende õiget kasutamist, takistab isemajandamise tegelikku juurutamist, pidurdab kolhoositootmise arendamist. Tehnika osatähtsus kolhooside jagamatutes fondides kasvab pidevalt, kuid selle remontimise ning remondi- ja tehnikajaamade kaudu tagavaraosadega varustamise organiseerimine on täiesti ebarahuldav. Kolhoosid loovad väikesi poolkäsitöö-töökodasid põllumajanduslike masinate remontimiseks.

9. Kolhoosides puudub seni amortisatsioonifond, ei arvestata tehnika moraalset kulumist amortiseerimismnormi eraldamise puhul.

10. Kolhoosifondide jagamine tootmisalasteks põhifondideks ja mittetootmisfondideks, käibefondideks ja ringlusfondideks võimaldab saavutada ühtlust sotsialistlike ettevõtete mõlema sotsialistliku omandivormi vahendite organiseerimises. Kolhooslikooperatiivne omandivorm ei takista seda ümberkujundust.

11. Kolhooside ja riiklike ettevõtete põhifondid ja käibevahendite ühettüübiline organiseerimine ja kasutamine on tähtis samm mõlema sotsialistliku omandivormi lähendamise ja liitumise teel.

9. RAHALINE TÖÖTASU KOLHOOSIDES JA SELLE SOTSIAALMAJANDUSLIKUD TAGAJÄRJED (KOMMUNISMI TOOTMISSUHETE VÄLJAKUJUNEMISE SEISUKOHALT)

Vanemõpetaja L. Kaaramaa

Eesti Põllumajanduse Akadeemia poliitökonoomia kateeder

1. Rahalisele töötasule üleminek kolhoosides tuleneb tootlike jõudude ja tootmissuhete vastastikusest toimest. Sotsialistliku ühiskonna tootlike jõudude praegune arengutase, eriti kolhoositootmises, on põhjustanud viimastel aastatel tootmissuhete kõigi komponentide — omandi-, sotsiaalsete gruppide vaheliste ja jaotussuhete pidevat täiustamist. Rahalise töötasu kasutuselevõtmine kolhoosides tähendab põhiliselt jaotussuhete arengut ja täiustamist, eriti jaotussuhete selle osa täiustamist, mis reguleerivad isikliku tarbimise fondi jaotamist kolhoosides.

2. Normipäeva kui kolhoosikorra omase majandusliku kategooria asendamine kindla rahalise töötasuga näitab, et normipäev on oma positiivse osa täitnud ning ta on muutunud takistu-

seks kolhoosikorra edasisele arengule, takistades isemajandamise juurutamist kolhoosides ja materiaalse huvitatuse printsiibi järjekindlat rakendamist. Vajalikud eeldused rahalise töötasu rakendamiseks on loonud kolhooside majanduslik areng, mis avaldub tootmise kasvus ning selle ühiskondlustatuse astme tõus, kaubatoodangu osatähtsuse suurenemises kolhoosi kogutoodangus, kaubalis-rahaliste suhete sfääri laienemises kolhoosimajanduse kõigile harudele. Viimased ongi määravateks tingimusteks rahalisele töötasule üleminekul.

3. Rahalisele töötasule üleminekul kolhoosides lähendab isikliku tarbimise fondi jaotamise vorme ühiskondliku tootmise mõlemas sektoris — riiklikus ja kooperatiiv-kolhooslikus. Samal ajal ei tohi rahalist töötasu kolhoosides samastada palgaga riiklikus tootmissektoris. Palk kui osa ühiskondlikust koguproduktist ja natsionaalsest tulust garanteeritakse ühiskonna poolt, selle suurus ei olene konkreetse ettevõtte või majandi töö lõplikest tulemustest: kahjumiga töötanud ettevõtetes makstakse palk välja ühiskonna poolt kindlaksmääratud suurus. Palgaks vajalike vahendite puudujääk kaetakse edukalt töötanud ettevõtete arvel puhashulu ümberjaotamise tulemusena.

4. Rahalist töötasu garanteeritakse kolhoosides ainult antud Kollektiivi poolt loodud produkti arvel. Sellest tingituna kujuneb rahalise töötasu suurus kolhoosides erinevaks.

5. Vaatamata sellele iseärasusele on rahalisele töötasule üleminekul suur sotsiaal-majanduslik tähtsus, mis avaldub järgnevas:

a) tagab töö järgi jaotamise majandusseaduse igakülgse elluviimise kolhoosides, sest kõrvaldatakse ebavõrdsus töötasustamises erinevatel töödel ja tootmisharudes;

b) aitab järk-järgult kõrvaldada suured erinevused töötasustamisel erinevates kolhoosides, seega viia tunduvalt järjekindlamalt ellu printsiipi «võrdne tasu võrdse töö eest» kogu kolhooslikus sektoris, mis on eelduseks äärmuste likvideerimisel töötasustamise alal erinevates kolhoosides. Seepärast tingib rahalisele töötasule üleminekul paratamatult kaks vastupidist tendentsi — ühelt poolt madala töötasu tõstmise, teiselt poolt majanduslikult põhjendamatult kõrge töötasu vähendamise;

c) loob tingimused jaotussuhete täielikuks lähendamiseks riiklikus ja kooperatiiv-kolhooslikus tootmissektoris. See väljendub ühelt poolt töötasu ja palga suuruse ühtlustamises nii kolhoosides kui riiklikes ettevõtetes, sest nii töötasu kui ka palga suurus määratakse kindlaks, lähtudes ühiskondlikult vajalikust töötasu tasemest. Teiselt poolt avaldub see lähenemine asjaolus, et töötasu garanteeritakse igas kolhoosis mitte enam oma vahenditega, vaid ühiskonna poolt teostatava vahendite ümberjaotamise tulemusena.

6. Kõigi erinevuste kaotamise aluseks kahe tootmissektori vahel (kaasa arvatud erinevused töö järgi jaotamise alal) on töö-

viljakuse edasine kasv kolhoosides ning tootmise ühiskondlikkustatuse astme tõus, mis aitavad järjekindlalt suurendada ühismajandi osatähtsust kolhoositalurahva materiaalsete ja sotsiaal-kultuuriliste vajaduste rahuldamisel (nii töö järgi kui ka tasuta jaotamise põhimõttel), luua vajalikke majanduslikke eeldusi isikliku abimajandi osatähtsuse vähendamiseks ja hiljem selle täielikuks likvideerimiseks. Kuid see ei olene mitte ainult tootmise arengust, vaid ka kaubarõngluse paremast organiseerimisest külas.

10. ÜHISKONDLIKU TÖÖTOOTLIKKUSE JÄRJEKINDLA KASVU SEADUSE TOIMEST METSATÖÖSTUSES (KOMMUNISMI MATERIAAL-TEHNILISE BAASI LOOMISE SEISUKOHALT)

Vanemõpetaja V. Kozlov

Eesti Põllumajanduse Akadeemia poliitökonoomia kateeder

1. Edaspidi tuleb valdav osa tarbepuidust keemiliselt töödelda, vältides naturaalse puidu tarbimist.

2. Puit jääb üha suurema hulga saaduste valmistamisel perspektiivseks materjaliks, mistõttu puidu varumise probleemid ei kaota aktuaalsust. Et aga metsavarumistööstus kujutab endast väga töömahukat tootmisharu, siis on ka siin edaspidi vaja tunduvalt tõsta kõigepealt elavtöö tootlikkust.

3. Pärast sõda langes tööliste tootlikkus metsavarumisel umbes $\frac{1}{5}$ võrra ja jäi reaks aastateks sõjaeelsest madalamale tasemele. See aga ei tähenda, et tootlikkuse järjekindla kasvu seadus oleks lakanud siin teatud perioodil toimimast.

4. Olles saavutanud viienda viisaastaku lõpuks sõjaeelse taseme, järgnes kuuendal viisaastakul tootlikkuse kiire kasv metsatööstuses (üle kahe korra kiirem kui kogu tööstuses keskmiselt). Kuid kui võrrelda tootlikkuse kasvu metsatööstuses kogu tööstuse vastava keskmise kasvuga, lähtudes 1940. aasta tasemest, siis selgub, et metsatööstus on siiski 7 aastat kaotanud.

5. Kogu ühiskondlik tootlikkus (arvestades ka asjastunud tööd) kasvab aeglasemalt kui elavtöö tootlikkus. Autori arvutuste kohaselt saavutas see Eesti NSV-s sõjaeelse taseme alles 1957.—1958. aastal.

6. Kui elavtöö tootlikkus metsavarumistööstuses (üleliidulises ulatuses) ületab 1965. aastal sõjaeelse taseme 2,3—2,5-kordselt, siis kogu ühiskondliku töö tootlikkus — ligikaudu 1,5-kordselt (Eesti NSV-s vähem seoses sõjaeelse kõrgema tasemega ja raie-küpse metsa kahanemisega).

7. NSV Liit on metsamaterjalide varumise alal ühe elaniku kohta juba saavutanud USA taseme, kuid seda tänu tunduvalt suurema arvu tööliste rakendamisele kui USA-s. Nimetatud asjaolu kriipsutab veelgi alla elavtöö tootlikkuse edasise tõstmise vaja-

dust metsavarumisel. Ühtlasi kujunevad selleks üha paremad tehnilised eeldused, mida tuleb oskuslikult ära kasutada.

8. Tööliste arvu vähenemisega kaasnev tööolustiku paraneamine võimaldab kinnistada metsatööstusse alalise kaadri, mis on üks tootlikkuse tõusu esmaseid tingimusi.

9. Töötajate loominguline aktiivsus (ratsionaliseerimistegevus) suurendab tootlikkuse kasvu materiaalseid eeldusi. Materiaalsete eelduste suurenemine ergutab omakorda veelgi töötajate loomingulist aktiivsust. Seega hargneb kommunismi laiahaardelise ülesehitamise perioodil tootlike jõudude isikulise ja materiaalse külje vahel otsekui vastastikuse ergutamise protsess. Tähtis on avastada selle protsessi kulgu kiirendavaid «katalüsaatoreid», mille konkreetseteks näideteks võiksid olla loomingulised komandeeringud, loomingulised puhkused novaatoritele jne.

10. Et asjastunud töö erikaal metsamaterjalide väärtuses aina suureneb, siis muutub ka asjastunud töö kokkuhoid metsavarumisel aasta-aastalt järjest tähtsamaks teguriks ühiskondliku töö tootlikkuse tõstmisel selles tootmisharus. Eriti suured reservid asjastunud töö säästmiseks kommunismi laiahaardelise ülesehitamise perioodil peituvad tootmisvahendite (nagu üldse igasuguse toodangu) kvaliteedi tõstmises.

11. KODANLIK EESTI IMPERIALISMI SÜSTEEMIS

Eesti NSV TA korrespondeeriv liige O. Sepre

Eesti NSV TA Majanduse Instituut

1. Kodanliku Eesti majanduse uurimisel ei tohi unustada järgmisi tähtsamaid pidepunkte:

a) Kodanlik Eesti oli sõltuv riik, kelle majandus ja poliitika olenesid oluliselt Inglismaast ja Saksamaast.

b) Kodanlik Eesti tekkis ja eksisteeris ägedas võitluses, kus eesti kodanlus võitles mitte feodaalsete igandite, vaid proletariaadi, kõige progressiivsema klassi vastu. Seega oli eesti kodanlus eriti sügavalt reaktsiooniline.

c) Rahvamajandusharude finantseerimine (välja arvatud osalt põlevkivitööstus) oli äärmiselt nõrk. Kasum veeti välja või kasutati ebatootlikult.

d) Kodanlik Eesti oli väikeriik.

2. Kodanlikus Eestis võimutsesid monopolid. Enam kui 75% suurtööstustöölisi töötas ettevõtetes, mis kuulusid monopolistlikesse koondistesse. Eesti oludest tingituna esinesid monopolid mõnigi kord äbarikul kujul.

Monopolid allutasid riigiaparaadi ja kasutasid viimast oma võistlejate hävitamiseks.

Juhtivate monopolide huvides kindlustas riigiaparaat viimas-

tele kõrge monopoolse kasumi. Sellest tuleneb äge võitlus kodanluse mitmesuguste kihtide ja gruppide vahel riigiaparaadi mõjutamiseks.

Monopolide võimutsemine pidurdas tootlike jõudude arengut. Teostus osaliselt tootlike jõudude otsene hävitamine. Rahvamajandus arenes ühekülgsest imperialistlike riikide huvides, orienteerudes odavate pooltoodete ja põllumajandussaaduste ning tooraine tootmisele. Tehnika areng oli pidurdatud. Esines käsitööstuse laienemine, ettevõtted pihustusid.

3. Põllumajanduses teostatud kontrrevolutsiooniline maareform võimaldas kulaklusel haarata oma kätte peaaegu kogu maafondi ja kindlustada end odava tööjõuga. Endiste mõisatööliste asemel tekkis suur suviliste ja päevatööliste armee, kes osa aastast oli tootmisprotsessist eemaldatud. Töötava rahva ekspluateerimine kasvas pidevalt, kuigi seda püüti varjata. Kulaklikud majandid üleküllastasid vähetootlikult rakendatud põllutööriistadega, samal ajal aga ei olnud töötaval talupojal võimalik kasutada olemasolevat ratsionaalset agrotehnikat ja ta oli köidetud isa-isade poolt kasutatud tööriistade külge. Agraarne ülerahvastus võttis kolossaalse ulatuse.

Kulakluse majanduspoliitika takistas põllumajanduse ratsionaalset arengut. Kulaklus kehtestas seadusandlikus korras oma huvides terve rida privileege, millest tähtsamad olid: teravilja monopoli seadus, dotatsioonid eksportkaupadele ja odav või isegi protsendita krediit. Kulakluse majanduspoliitika suunas (alates kolmekümnendatest aastatest) põllumajandust toiduteravilja kasvatamisele piima ja liha tootmise arvel.

4. Kodanlikus Eestis võimutsesid peamiselt Inglismaa ja Saksamaa finantskapital. Enam kui pool kogu suurtööstusest oli välisfinantskapitali käes. Sõltuvust süvendasid veel väliskrediidid ja -laenud.

Sõltuvuse aste ei olene alati finantseeritud väliskapitali suuruselt. On juhtumeid (nagu kodanlikus Eestis), kus sõltuva riigi finantsid ja ressursid rakendatakse odavate poolsaaduste tootmiseks.

5. Mitteekvivalentne vahetus ja töötava rahva ekspluateerimise kasv tõid kaasa töötavate hulkade, eriti aga tööliklassi absoluutse ja suhtelise vaesumise. Nii ei ületanud põllutöölise reaalpalk sõjaeelset taset. Viletsuses elasid käsitöölised, samuti küla-kehvikud. Töölise palga võrdlemine näitab, et enam kui poolel kodanliku Eesti tööliklassist oli reaalpalk, väljendatuna praeguses rahas, väiksem kui 320 rubla kuus, s. o. alla miinimumpalga Nõukogude Eestis. Seega nõukogude kord ei likvideerinud mitte ainult tööpuuduse, vaid ka karjuva viletsuse, mis oli tööliklassi osaks kodanlikus Eestis.

6. Monopolistliku kapitali valitsemise tagajärjel teravnesid vastuolud. Arenes tootmise ühiskonnastamise protsess. Suurenes riigiettevõtete osatähtsus. Kasvas, organiseerus ja tugevnes poliit-

tiliselt proletariaat. Ahenes kodanliku Eesti riigi sotsiaal-poliitiline baas. Kõik see moodustas kapitalistliku korra kokkuvarisemise eeltingimused 1940. aastal.

12. REFORMISTLIKE MAJANDUSTEOORIADE REAKTSIOONILINE OLEMUS KODANLIKUS EESTIS

Majandustead. kand. I. Soidra

Eesti NSV TA Majanduse Instituut

V. Krinal

Tartu Riikliku Ülikooli poliitilise
ökonoomia kateeder

1. Kodanlikus Eestis levitatud reformistlike majandusteooriate paljastamine võimaldab näidata, et a) kaasaegsete reformistlike teooriate lähtepositsioon ei sisalda midagi uut, b) eesti reformistid ainult propageerisid või siis kohandasid Lääne-Euroopa reformistide seisukohti kodanliku Eesti tingimustele, c) reformistlikud majandusteooriad aitasid kaasa kodanlik-natsionalistliku diktatuuri kindlustamisele.

2. Reformistlike majandusteooriate esindajateks kodanlikus Eestis olid sotsiaaldemokraatide liidrid M. Martna, A. Rei, E. Joonas jt., ning osa teistest väikekodanluse ideoloogidest.

3. Klassisõjast osavõttu kodanluse poolel õigustati kui «võitlust sotsialismi eest». Kommunismi rajamise katse Venemaal olevat enneaegne. Et aga enneaegne katse teeb võimatuks «õigeaegselt» küsimust lahendada, on vaja selle vastu võidelda.

4. Levinenumaks võtteks eitaval suhtumisel proletaarsesse revolutsiooni oli osutamine kapitalistliku tootmisviisi madalale arengutasemele ja Eesti väiksusele. Tulevat oodata, mis toimub Lääne-Euroopas. Esialgu olevat vaja kaasa aidata tootlike jõudude arengule kapitalismi tingimustes ja «ette valmistada rahvahulki sotsialistlikule ühiskonnale, selgitada selle vajalikkust ning eeltingimusi».

5. Proletariaadi diktatuuri asemel pidi töölisklassi huve reformistide iseloomustuse järgi täiel määral rahuldama kodanlik demokraatia, mida kujutati kui «demokraatiat üldse».

6. Klassivastuolude kaotamise ja sotsialismile ülemineku abinõudena propageeriti riigikapitalismi («sotsialiseerimine»), «majandusdemokraatiat», kooperasi.

7. Kolmekümnendatel aastatel omandas reformistlikes majandusteooriates olulise koha plaanimajanduse probleem. Põhjendati planeerimise võimalikkust kapitalistliku tootmisviisi tingimustes, mis toovad kaasa kapitalismi ülekasvamise sotsialismiks.

8. Majanduse reguleerimine pidi kõrvaldama reformistide arvates ka kriisid ja tööpuuduse. Konkreetsete abinõudena soovitati töö- ja kadoraha kasutamisele võtmist, tsentraliseeritud kapitalismi jne.

9. Kuigi reformistid tõid esile ka kapitalismi mõningaid varju-

külgi, esitasid fakte töötajate raskest materiaalsest olukorrast, milledest vastu nende esitajate tahtmist võis teha otseselt revolutsioonilisi järeldusi, ei muuda see reformistide majandusteooriate üldhinnangut.

10. Ükski reformistide poolt soovitatud abinõudest ei andnud põhilise küsimuse — kapitalismi likvideerimise — lahendust. See määras ka reformistlike majandusteooriate olemuse, andis neile reaktsioonilise iseloomu.

13. TÖÖPUUDUSEST JA SELLE OLEMUSEST KODANLIKUS EESTIS

Vanemõpetaja G. Rekker

Tartu Riikliku Ülikooli poliitilise ökonoomia kateeder

1. Oluliseks teguriks kodanlikus Eestis, mis mõjustas pidevalt proletariaadi majanduslikku olukorda, oli tööpuuduse suurus ja kestus.

Tööpuudust, mis oli töölisklassile kodanlik-natsionalistliku dik-tatuuri tingimustes Eestis tõeliseks nuhtluseks, püüdis igati var-jata ja vähendada kodanlik statistika. Näiteks kui 1934. aastal rahvaloendus registreeris 40 000 töötut, oli Eestis kodanliku sta-tistika andmetel (koos hädaabitöödel töötajatega) 17 500 ja Rah-vaste Liidu andmetel 2970 töötut.

2. Kodanlikus Eestis organiseeritud tööturg (töövahendus) oli kas tasuline või tasuta. Tasuta töövahendus toimus põhiliselt töö-börside kaudu. Tööstörside andmed aga ei peegeldanud tööpuuduse ulatust, sest seal oli registreerimine töötsemise eesmärgil piira-tud eaga, perekondliku seisundiga, sooga, töövõimega, elukohaga jne. Tööpuuduse tegelikku suurust ei väljendanud ka loendused. Nimetatud loenduste puhul arvati töötuks teatud kordadel ainult hooajalisi töölisi. Töötuteks ei loetud alarakendatud väike-tootjaid ega ka neid perekonnaliikmeid, kes varem polnud palgatööl, aga nüüd oma kerjusliku olukorra tõttu otsisid tööd. Tööpuuduse suuruse määramisel ei arvestanud kodanlik statistika osalist tööpuudust kui tööpuuduse üht põhivormi.

3. Kõrvuti organiseeritud tööturuga esines ka stiihiline töö-turg: töölised otsisid tööd ajalehtede kaudu; turgudel (laatadel) kui ka kaupluste ning kõrtside hoovides palgati töölisi mitmesu-gustele töödele. Paljud töölised püüdsid müüa oma tööjõudu kui kaup, otsides tööd vahetult ettevõtja ettevõtte väravate taga päevi ja nädalaid. Kodanlik statistika ei pidanud vajalikuks nende kohta andmeid koguda. Seepärast ei kajastanud kodanlikus aja-kirjanduses tööpuuduse kohta avaldatud andmed töötute armee suurust, vaid tegelikult vähendasid seda. Seda aga kodanlik sta-

tistika taotleski. Kodanliku statistika eesmärgiks oli varjata kodanliku diktatuuri pahesid.

4. Kodanliku statistika moonutatud andmeid osutub võimalikuks teatud määral täpsustada, kasutades tööbörside ja töövahenduskontorite andmeid tööjõu pakkumise kohta. Neist andmeist selgub, et aastatel 1922—1935 ulatus tööpuudus aastas keskmiselt 50 000 inimeseni. Tööpuuduse suuruse hindamisel tuleb arvestada ka osalist tööpuudust. Näiteks 1930. aastal moodustasid osalised töötud ligikaudu 16% tööstustöölise üldarvust. Tööpuuduse kroonilisus ja selle kasv olid tingitud kahest põhitegurist: 1) suurtööstuse laostumisest ja 2) ettevõtete alarakendatuse kasvust. Krooniline töötute armee kasvas vastavalt ka kapitalistliku tootmise tsükli kulgemisele, väiketootjate laostumisele, tööliisklassi ekspluateerimise tugevnemisele jne. Iseloomulikuks jooneks oli alalise töötute armee eksisteerimine kapitalistliku taastootmise tsükli igas faasis, mis tõestab kapitalismi äärmiselt teravnenud vastuolusid.

5. Proletariaadi majanduslikule olukorrale avaldas mõju tööpuuduse suuruse kõrval ka tööpuuduse kestus. 1931. aastal ainult tööbörside andmeil registreeritud töötutest otsis 15% tööd üle 1 aasta, nendest osa aga isegi 5 ja enam aastat. Kasvav ja kestav tööpuudus halvendas proletariaadi olukorda, tugevdas tema ekspluateerimist. Marxi poolt avastatud akumulatsiooni seaduse toime neetis ka kodanlikus Eestis töölist kapitali külge kindlamini kui Hefaistone vasar neetis Prometheuse kalju külge.

6. Tööpuudus esines paljudes vormides ja varjundites. Kodanlikus Eestis kui imperialistlikest suurriikidest sõltuvas väikeriigis oli ülerahvastuse vormidest esikohal agraarne ülerahvastus. Selle kõrval eksisteeris ka talvine tööpuudus.

7. Tööpuudus ja selle tendentslik kasv põhjustas proletariaadi elutaseme langemist. Tööpuudus oli tööliisklassi relatiivse ja absoluutse vaesumise üheks oluliseks teguriks kodanlikus Eestis.

8. Tuleb tähendada, et kodanlikud majandusteadlased püüdsid igati varjata proletariaadi sotsiaalset viletsust ja kapitalismi vastuolusid. Nad väitsid, et tööpuudus kujutab endast ainult kapitalismi «haigusid», mida on võimalik ravida. Rakendades kodanliku vulgaarse poliitilise ökonoomia levinud seisukohti, «põhjendati» tööpuudust mitmeti: kas tingituna kriisidest, streikidest, lokautidest ja isegi moest. Nende «teooriate» eesmärgiks oli Marxi poolt avastatud kapitali akumulatsiooni üldise ja absoluutse seaduse toime eitamine kodanlikus Eestis ja sellega kodanliku korra kaitsmine ja ilustamine. Antud teooriate analüüs marksistliku teooria valgusel ja meetodika alusel näitab nende täielikku alusetust. Kodanlikud majandusteadlased ei ole suutnud ega suuda eitada proletariaadi sotsiaalset viletsust ja tööpuudust kui kapitalistlike tootmissuhete majanduslikku kategooriat. Tööpuudus ja selle olemus tõestas kapitali akumulatsiooni üldise seaduse toimimist ka kodanlikus Eestis.

1940. a. suvel taaskehtestati Eestis nõukogude võim. Tootmis-

suhete sotsialistliku ümberkujundamise tulemusena lakkas Nõukogude Eestis eksisteerimast tööpuudus, mis oli olnud töötavatele hulkadele nuhtluseks 20 aasta vältel kodanliku korra tingimustes. Nõukogude Eestis on pidevalt kasvanud tööliste arv. See on muutunud tunduvalt suuremaks kui kodanlikus Eestis. Näiteks 1959. aastal töötas vabariigi rahvamajanduses keskmiselt 424 tuhat töolist ja teenistujat, s. o. 68 tuhat enam kui 1955. aastal. Nõukogude Eestis sotsialistlike tootmissuhete tingimustes, kus tootmise eesmärgiks pole enam kasum, vaid ühiskonnaliikmete vajaduste igakülgne rahuldamine, kasvab aastast aastasse elutase. See on aga uueks leheküljeks töötavate hulkade ajaloos Eestis.

14. KODANLIKU EESTI REAKTSIOONILINE POLIITIKA EESTI JA NSV LIIDU VÄLISKAUBANDUSLIKES SUHETES

Vanemõpetaja H. Pauts

Tartu Riikliku Ülikooli kaubandusökonoomika kateeder

1. Rahuleping Nõukogude Venemaa ja kodanliku Eesti vahel kujunes Eestile, võrreldes teiste endise Vene keisririigi territooriumil tekkinud riikidega, eriti soodsaks. Lähtudes poliitilistest ja majanduslikest kaalutlustest taotles Nõukogude Venemaa kodanliku Eestiga, alates rahulepingu sõlmimisest, kõige siiramalt tihedat, sõbralikku, võrdõiguslikkuse ja vastastikuse kasulikkuse printsiipidele rajatud majanduslikku koostööd ning kaubavahetust.

2. Kodanliku Eesti valitsevate ringkondade nõukogudevaenulik hoiak takistas kaua aega kaubanduslepingu sõlmimist Eesti ja NSV Liidu vahel. Tartu rahust kaubanduslepinguni NSV Liiduga kulus üle kümne aasta. Selleks ajaks oli kodanlikul Eestil kehtivaid kaubanduslepinguid 21 riigiga, sealhulgas rea väikeste ja kaugete maadega, kellega Eestil kunagi pole olnud ega kujunenudki nimetamisväärse tähtsusega majanduslikke sidemeid.

3. 1929. aasta septembris sõlmitud kodanliku Eesti ja NSV Liidu vaheline kaubandusleping kui kodanlikule Eestile poliitiliste ja majanduslike tegurite poolt dikteeritud paratamatus sai kodanliku Eesti valitsuse hoiaku ja soovide tõttu sisu, mis ei õigustanud eesti töörahva ja NSV Liidu poolt lepingule pandud lootusi.

4. Kaubanduslepingu rakendusele anti kodanliku Eesti poolt selline sisu, mis ei võimaldanud kasutada lepingus leiduvat positiivset. Hilisemad kaubanduslepingu täiendamiseks sõlmitud kokkulepped ei lisanud kodanliku Eesti hoiaku tõttu midagi olulist.

5. Kodanliku Eesti valitsevate ringkondade orienteerumine läänele ja tihedama majandusliku koostöö vältimine NSV Liiduga kahjustas Eesti majanduslikke huve. Väliskaubanduslikud seosed kodanliku Eesti ja NSV Liidu vahel kandsid seetõttu nii enne kui ka pärast kaubanduslepingu sõlmimist juhuslikku ja ühekordset

operatsioonide iseloomu. Käivete dūnaamikas esines kolmekūmnendail aastail, vōrreldes kahekūmnendate aastatega, languse tendentsi.

6. Kuni kaubanduslepingu sõlmimiseni Nōukogude Liiduga, mis pani aluse kindlale korrale NSV Liidu ostude sooritamiseks Eestist, kandis kodanliku Eesti eksport Nōukogude Liitu teravalt spekulatiivset iseloomu.

7. Kodanliku Eesti ja NSV Liidu vahelisi kaubanduslikke seoseid kahjustas mitte ainult kodanliku Eesti valitsevate ringkondade eitav suhtumine tihedamasse majanduslikku koostōosse oma idanaabriga ja orienteerumine lāānde ning poliitiline ja majanduslik sõltuvus lāāne imperialistidest, vaid ka Nōukogude Liiduga väliskaubanduslike sidemete kasutamine salaluureks Nōukogude vaenulikel eesmärkidel.

8. Kodanliku Eesti transiit, mis algul Nōukogude Liidu kaubavedude tõttu üle Eesti hoogsalt elavnes, ahenes hiljem Eesti valitsevate rühmituste reaktsioonilise poliitika tõttu ja kolmekūmnendaiks aastaiks kaotas oma majandusliku tähtsuse.

15. SUURE SOTSIALISTLIKU OKTOOBRIREVOLUTSIOONI MAJANDUSLIKUD EELDUSED EESTIS

Vanemōpetaja A. Kōōrna

Tartu Riikliku Ülikooli poliitilise ökonoomia kateeder

1. Eesti kodanlikud ajaloolased ja kodanlik propaganda pūid-sid surnuks vaikida eesti rahva revolutsioonilise vōitluse ajalugu vōi laimata seda faktide teadliku moonutamisega. Eesti kodanlus kuulutas Oktoobrirevolutsiooni «juhuslikuks nāhtuseks», «enamlaste putšiks», «vāeajooksikute pronuntsiamentoks» Eestis. Oktoobri-revolutsioonil ei olevat olnud Eestis mingisugust sotsiaal-majanduslikku pinda.

Tegelikult oli Oktoobrirevolutsioon Venemaal ja Eestis kui tsaari-Venemaa ūhel selleaegsel āāremaal seaduspārane protsess, mis tekkis eelnenud majandusliku arenemise ja sotsiaalmajanduslike vastuolude āārmise teravnemise tulemusena.

2. Eestis kui tōōstuslikult arenenud rajoonis olid sotsialistliku revolutsiooni majanduslikud eeldused ja sotsiaalsed vahekorrad eriti reljeefselt vālja kujunenud.

3. Eesti tōōstuses esinesid imperialismile omased nāhtused. Suurtōōstuse tāhtsamates harudes, nagu metalli-, tekstiili- ja tsemenditōōstuses peremehetsesid monopolid ja finantskapital. Tootmise kontsentratsiooni aste oli Eesti suurtōōstuses kōrgem kui Venemaa keskmine. 1916. aasta lõpul oli peaaegu $\frac{9}{10}$ kōigist suurtōōstuse tōōlistest kontsentreeritud 19 suurettevōttesse. Tōōstus-

proletariaat moodustas arvuka osa Eesti elanikkonnast. 1916. aastal töötas üksi suurtööstuses 47,8 tuhat töölisi.

4. Põllumajanduses olid poolfeodaalsed suhted läbi põimunud kapitalistlikega, mis põhjustas sotsiaalsete vahekordade äärmist teravust revolutsioonieelses eesti külas. Eestis valitses mõisnike maaomandus. Mõisnikele, kes moodustasid 0,07% talurahvast, kuulus 58% kogu maast. 57%-l talurahvast ei olnud üldse maad. Kapitalismi suhteliselt kõrge arenemistaseme tõttu Eesti põllumajanduses oli maaga varustatud talurahvas (omandi- ja rendiõiguse alusel) sügavalt diferentseerunud.

Talumajapidamised grupeerusid suuruse järgi (1916. a.):

Suurus (ha)	Arv	Protsentides
1—10	24 844	31,5
10—20	10 289	13,1
20—30	11 507	14,6
üle 30	32 156	41,8
Kokku	78 796	100,0

1916. aastal teostatud põllumajandusloenduse andmeil võib talurahvast sotsiaalselt koosseisult liigitada järgmiselt:

	Arv tuh.	Protsentides
Proletariaat ja poolproletariaat	311	55
Väikemaapidajad ja keskmikud	102	18
Kulakud ja mõisnikud	154	27
Kokku	567	100

Põllumajanduslik proletariaat moodustas kõige arvukama osa põllumajandusega tegelevast elanikkonnast Eestis, nimelt 34%. Koos poolproletaarse kihiga oli ta kõige aktiivsemaks tööstusproletariaadi liitlaseks sotsialistliku revolutsiooni teostamisel.

5. Mõned autorid, kasutades ebakriitiliselt kodanliku statistika andmeid maareformi läbiiviimise perioodist, samastavad Oktoobri-revolutsiooni-eelse Eesti küla sotsiaalsete vahekordade iseloomustamisel maaelanikkonda põllumajandusliku elanikkonnaga. See tõttu arvatakse taluraha hulka ka tööstuskeskuste elanikkond — tööstustöölised, samuti käsitöölised, kaupmehed jt. põllumajandusliku tootmisega mittetegelevad, väljaspool maakonnalinnu elavad inimesed. Selle tagajärjel saadakse ebaõiged andmed.

6. Sotsiaalsed vahekorrad Eestis olid klassivastuolude teravemise tõttu küpsed sotsialistliku revolutsiooni teostamiseks. Esimene maailmasõda teravdas majanduslikke ja sotsiaalseid vastu-

olusid äärmiselt. Sõja ajal halvenes järsult proletariaadi olukord nii linnas kui maal. Elukalliduse tõusu tõttu (1917. aasta alguseks oli toidu- ja tarbekaupade indeks tõusnud 440-le (1913. aasta = 100)) langes tööstustöölise reaalpalk Eestis umbes 40%. Süvenes tootluskriis ja nälg. Klassivastuolude teravnemine väljendus revolutsioonilise liikumise tõus, mis viis tsaarivõimu kukutamisele Venemaal. Pärast Veebruarirevolutsiooni ilmnis Eestis tööstuse laostumine, põllumajanduse degradeerumine. Olemasolev majanduslik kord ei saanud enam kindlustada majanduselu normaliseerimist. Selle korra kukutamine sai ajalooliseks paratamatuseks.

16. XVIII JA XIX saj. EESTI AJALOO KÄSITLEMINE KAASAJA LÄÄNE KODANLIKE JA EESTI EMIGRANTLIKE AJALOOLASTE POOLT

Ajalookand. L. Loone

Eesti NSV TA Majanduse Instituut

1. Baltimaade ajaloo uurimine Läänes teenib põhiliselt reaktsioonilisi eesmärgi. See on valdavas enamikus Nõukogude-vastane, progressivastane, agressiooni ja otseselt sõda õhutav. Endiste balti-sakslaste järglased ilmselt unistavad oma «suuruse aegadest» Baltimail. Nende tööd jätkavad vanu parunite traditsioone ja hitlerlikku «ajalookirjutamist». Eesti emigrantlikud ajaloolased seavad XVIII ja XIX saj. ajaloo oma reaktsioonilise poliitika teenistusse.

2. Kõigile Läänes ilmunud Eesti ajaloo üldkäsitlustele XVIII ja XIX saj. kohta on omane vähene materjali tundmine, vananenud ja ammu korrigeeritud faktide esitamine, Nõukogude Liidus teostatud uurimiste vähene tundmine.

3. Lääne-Saksa autorite käsitluses on iseloomustavaks põhi-jooneks XVIII ja XIX saj. Eesti ajaloo käsitlemisel saksa kultuur-treegerluse teooria ülessoojendamine ja balti-saksa aadli apoloogia. Eesti emigrantlikud ajaloolased idealiseerivad XVIII ja XIX saj. ajalugu, samuti balti-saksa aadlit, taotleavad seega lepitust eesti rahva ajaloolise rõhujaga, kõige kurjema vaenlasega. Väärade ja võltsitud faktidega opereerides õhutatakse vaenu Venemaa ja vene rahva vastu.

4. Ainult üksikud Läänes ilmunud kodanlike autorite tööd annavad XVIII ja XIX saj. kohta mõningal määral uut faktilist materjali.

17. MÕNINGAID FEODAALRENDI ARENGU KÜSIMUSI EESTIMAA PÕLLUMAJANDUSES XVIII SAJANDIL

Oigusteaduse kand. I. Sildmäe

Tartu Riiklik Ülikool

1. Eesti NSV Riiklikus Ajaloo Keskarhiivis leidub XVIII sajandist säilinud rikkalik agraar-statistiline materjal Eestimaa kubermangu põllumajanduse kohta. Nende andmete põhjal võib konstateerida, et XVIII sajandi jooksul toimus Eestimaa kubermangus külvik kasv töövõimelise mehe kohta nii mõisa- kui ka talupoegadele.

2. Mõisa külvik suurenemine töövõimelise mehe kohta kajastus ka teorendi suurenemises. Kasvasid nii korraline tegu (rakme- ja jalapäevad) kui ka abitegu. Kõrvuti teoga esines peaaegu kõikides Eestimaa mõisates XVIII sajandil veel feodaalrendi rahaline ja naturaalne osa. Sajandi jooksul jäävad naturaalkoormised töövõimelise mehe kohta enam-vähem samale tasemele (suhteliselt talu külviga aga vähenevad). Rendi rahaline osa oli kogu vaadeldaval perioodil suhteliselt väike. Sajandi lõpus esinevad koormised rahas vähem kui pooltes mõisates. Raharendi ärajäämine väga paljudes mõisates toob kaasa keskmiselt üle kubermangu raharendi osatähtsuse vähenemise, võrreldes esimeste aastakümnetega peale Põhjasõda.

Niisiis oli teorent Eestimaa kubermangus XVIII sajandil peamiseks feodaalrendi vormiks, kusjuures tema suurus kasvas nii absoluutselt kui ka suhteliselt rendi naturaalse ja rahalise osaga. Taoline feodaalrendi arengusuund XVIII sajandil näib olevat aset leidnud mitmeltel Ida-Euroopa aladel.

3. Kui teorendi suurenemises on paljud autorid üksmeelsel seisukohal ja see ei kutsu esile vaidlusi, siis võib tõusta küsimus: kuidas oli teorendi suurenemise kõrval võimalik, et Eestimaa kubermangus suurenesid ka talupoegade külvikud ja kari ühe töövõimelise mehe kohta, s. t. et paralleelselt kasvasid nii lisatöö aeg, lisaprodukti hulk kui ka talupojale jääva produkti hulk?

a) Ajalooliseks traditsiooniks oli, et feodaalrendi suurus määrati talupoja majandusliku seisundi järgi, mille üheks peamiseks näitajaks oli külvik suurus (mitte aga inimeste arvu või mõne muu näitaja põhjal). Primitiivse tootmisviisi tingimustes omistab K. Marx aga traditsioonile ülekaaluka tähtsuse.¹ Enam-vähem kindla suhte säilimine mõisale tehtavate korralise teo päevade ja talupoja külvik vahel tähendab seda, et kui suurenes töövõimelise mehe teokoormis mõisas, pidi sellega kaasnema ka külvik suurenemine talupoja põllul. Nii see, nagu nägime, Eestimaal XVIII sajandil tegelikult oligi.

¹ К. Маркс, Капитал, т. III, 1949, lk. 806.

b) Teorendi puhul on tootmisel see spetsiifiline joon, et lisatöö on nii ajaliselt kui ka ruumiliselt eraldatud vajalikust tööst. Mõisnik on kõigepealt huvitatud lisatöö ajalisest suurenemisest, mitte aga kogu töö resp. kogu produkti ümberjaotamisest. Seni, kuni leidub veel mingisuguseid tööaja, töö intensiivsuse ja töö tootliku jõu reserve, võib lisatööaja kasvu kõrval aset leida ka talupojale jääva vajaliku produkti suurenemine.

Aeg pärast Eestimaal ühendamist Venemaaga kuni XVIII sajandi lõpuni oli just selline, mil talupojal olid olemas kõik K. Marxi poolt nimetatud stiimulid tööjõu pingutamiseks² ja ajalisel ning põllupinnalised võimalused laiendada tootmist talupõllul. Eriti tuleb rõhutada seda, et XVIII sajandi jooksul toimus inimeste tunduv ümberpaiknemine talu suurusrühmade vahel, nimelt inimeste koondumine suurtesse taludesse. Ja et suurtes taludes olid talu külv ja mõisa tegu tööjõulise mehe kohta suuremad kui väikestes ja keskmistes taludes, siis aitas selline muudatus kaasa keskmise külvi kasvule tööjõulise mehe kohta nii iga mõisa kui ka kogu kubermangu ulatuses.

4. Meile näib, et osa sellest toodangu kasvust ühe inimese kohta talus tuleb arvata ülejäägilise töö (избыточный труд) selleks osaks, mis ületab rendi ja moodustab n. ö. embrüonaalse kasumi. Kasumi eraldumine rendist aga ongi just kapitalistliku tootmisviisi eelduseks.³ Feodaal-pärisorjusliku tootmise kriisile Eestimaal ei viinud niisiis mitte kogu XVIII sajandi kestnud talupoegade vaesumine, nagu kinnitavad balti-saksa ja ka kodanlikud majandusajaloolased, vaid kõige muu kõrval oli selle kriisi üheks põhjuseks talupoja tootmise arengust tulenev diferentseerumine ja embrüonaalse kasumi tekkimine ning selle algav eraldumine rendist.

5. Kogu XVIII sajandi kui stagnatsiooniperioodi käsitlemine ei vasta tegelikule olukorrale ja oli balti-saksa ning kodanlike majandusajaloolaste juures tingitud poliitilistest püüetest varjata selle perioodi tõelist osa meie rahva majanduslikus arengus. Tuleb selgepiiriline vahe teha XVIII sajandi selle osa vahel, kus uutes soodsates tingimustes toimus Eestimaal põllumajanduse suhteliselt kiire ning oluline areng, ja sajandi viimaste aastate vahel, mil said alguse ja süvenesid feodaal-pärisorjusliku tootmise kriisi nähtused koos kõigi sellega kaasnevate raskustega talupojale. Samuti tuleb talupoja ekspluateerimise süvenemise kõrval näha ka talupoja tootmise arengut.

² К. Маркс, Капитал, т. III, lk. 806—807.

³ Sealsamas, lk. 797.

Sisukord

	Lk.
1. L. Brutus. Eesti NSV sotsialistliku industrialiseerimise küsimusest	3
2. E. Kull. Eesti NSV masinaehitus ja selle arenguperspektiivid	5
3. E. Vint. Nõukogude Eesti põllumajandus vabariigi 20. aastapäeval	7
4. V. Tarmisto. Tööstuse paiknemise küsimusi Eesti NSV rahva- majanduse arendamise generaalspektiivi valguses	9
5. L. Tulp. Eesti kaubavahetuslikest seostest Nõukogude Liidu rahva- majanduse süsteemis	11
6. V. Rjanžin. 1940. aasta sotsialistliku revolutsiooni iseloomulikud jooned ja iseärasused Eestis	12
7. M. Bronštein. Rendsuhete edasisest täiustamisest	14
8. N. Erman. Isemajandamine ja vahendite organiseerimine kolhoo- sides	15
9. L. Kaaramaa. Rahaline töötasu kolhoosides ja selle sotsiaal- majanduslikud tagajärjed (kommunismi tootmissuhete välja- kujunemise seisukohalt)	16
10. V. Kozlov. Ühiskondliku tootlikkuse järjekindla kasvu seaduse toimest metsatööstuses (kommunismi materiaaltööstuse baasi seisukohalt)	18
11. O. Sepre. Kodanlik Eesti imperialismi süsteemis	19
12. I. Soidra, V. Krinal. Reformistlike majandusteoriate reakt- siooniline olemus kodanlikus Eestis	20
13. G. Rekker. Tööpuudusest ja selle olemusest kodanlikus Eestis	22
14. H. Pauts. Kodanliku Eesti reaktsooniline poliitika Eesti ja NSV Liidu väliskaubanduslikes suhetes	24
15. A. Kõörna. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni majandusli- kud eeldused Eestis	25
16. L. Loone. XVIII ja XIX saj. Eesti ajaloo käsitlemine kaasaja Lääne kodanlike ja eesti emigrantlike ajaloolaste poolt	27
17. I. Sildmäe. Mõningaid feodaalrendi arengu küsimusi Eestimaa põllumajanduses XVIII sajandil	28

Институт экономики АН ЭССР
Тартуский государственный университет
Эстонская сельскохозяйственная академия
Научно-экономическая конференция,
посвященная 20-летию Эстонской ССР
(22—24 июня 1960 г.)

Тезисы докладов
На эстонском языке

Vast. toimetaja A. Raud

Korrektor E. Uuspõld

Ladumisele antud 2. VI 1960. Trükkimisele
antud 13. VI 1960. Paber 60×92, 1/16. Trüki-
poognaid 2,0. Trükiarv 300. MB-03864. Tell-
mise nr. 5788. Hans Heidemanni nim. trüki-
koda, Tartu, Ülikooli 17/19.

Tasuta

Tasuta